

**การสังเคราะห์กลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวด
หมอลำกลอนย้อนยุค ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
**THE SYNTHESIS OF RETRO-STYLE POEMS OF A GROUP OF MO LAM SUMONTHA
DHATTHONG, THE NORTHEASTERN AWARD-WINNER OF RETRO-STYLE POEMS**

ณัฐวุฒิ นครธรรม¹ศัญ บุญพิทักษ์²อัครพล สีหนาท³กันตพงศ์ รักบ้านเกิด⁴**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องกลอนลำย้อนยุค กรณีศึกษาหมอลำสุมนหา ธาตุทอง ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยาดนตรี ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลทางภาคสนามเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวดหมอลำกลอนย้อนยุค ถ้วยพระราชทาน พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทประชาชนทั่วไป เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2559 จัดการประกวดโดยสำนักงานจังหวัดอุดรธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และวัดโนนสว่าง ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า กลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทองที่ใช้ในการประกวด มีทั้งหมด 6 กลอน หมอลำฝ่ายชายทำการแสดง 3 กลอน คือ 1) กลอนถวายเป็นคำขวัญเกี่ยวกับการขอพรให้ประสบความสำเร็จในการแสดง เป็นทำนองลำทางสั้น สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการพ้องจะย่นพนมมือ 2) กลอนเทิดพระเกียรติเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นทำนองลำทางยาว สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการพ้องเป็นแบบवादแซน และ 3) กลอนเตี้ยพระคุณแม่ เนื้อหาเกี่ยวกับพระคุณของแม่ผู้ให้กำเนิด เป็นทำนองลำเตี้ย สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการพ้องเป็นการพ้องเกี่ยวระหว่างคู่ลำ หมอลำฝ่ายหญิงทำการแสดง 3 กลอน คือ 1) กลอนถวายเป็นคำขวัญเกี่ยวกับการขอพรให้การแสดงราบรื่นเป็นทำนองลำทางสั้น สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการพ้องจะย่นพนมมือ 2) กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุ เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นทำนองลำทางยาว สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการพ้องเป็นแบบवादแซน และ 3) กลอนเดินดง เนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางของผู้ลำเป็นทำนองลำทางสั้น สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการพ้องเป็นการพ้องเกี่ยวระหว่างคู่ลำ

คำสำคัญ: กลอนลำย้อนยุค, หมอลำกลอนย้อนยุค, คณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง

¹ นักศึกษาด้านวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Abstract

This study on Retro-style Klon Lam was qualitative research with a case study: Mo Lam Sumontha Thatthong's data analysis was based on music anthropology. Fieldwork and documentary studies were employed. The objectives of this study were to examine the lam verses that won in the retro Mo Lam Klon competition. The competition was aimed to win the royal prize from Her granddaughter, His Royal Highness Athityathornkitikhun, Northeastern Competition level, General public on March 11, 2016, which was organized by Wat Non Sawang, Mak Ya Subdistrict, Nong Wua So District, Udon Thani Provincial Office, Udon Thani Provincial Cultural Office, and Udon Thani Rajabhat University. The results suggested that six poems were submitted for consideration. Male Mo Lam recited three poems: 1) a poem with a hope for performance success that was dedicated to teachers. The tune was brief with an Ubon accent. The dance was performed while holding hands in a standing position. 2) A poem in His Majesty's honor in accordance with the information on Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's royal obligations, The Princess Maha Chakri Sirindhorn, Her Royal Highness The tune was lengthy with an Ubon accent. The arms and body moved to create the dance style. 3) Toei Phra Khun Mae, its content was about the biological mother's grace. It was performed with an Ubon accent and a lengthy tail. The dance was performed in a flirtatious between-pairs way. The female Mo Lam performed three poems including: 1) a poem for instructors that asked for prayers for a successful performance. The tune was brief and with a little Ubon touch. The dance was performed while standing and holding hands. 2) Klon Hua Muaeng and relics. Its content was related to Buddhism and had a lengthy stream melody with a hint of Ubon accent, and the dance was drawn out with the arms. And 3) Klon Durn Dong included information regarding the Lam's voyage. The melody was short and had a little Ubon touch.

Keywords: Retro-style Klon Lam, Mo Lam Klon (poems), A Group of Mo Lam Sumontha Dhatthong

บทนำ

คำว่า “หมอลำ” หมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญในการร้องเพลงที่มีทำนองยืดยาวไม่ตายตัวหรือที่เรียกว่าการเอื้อนเสียง นิยมใช้กันโดยทั่วไปในภาคอีสานของประเทศไทยและประเทศลาว คำว่า “หมอลำ” มีผู้เชี่ยวชาญให้นิยามไว้ว่า “หมอลำ” คือ การแสดงเป็นมหรสพที่สืบเนื่องการละเล่นขับลำ ในพิธีกรรมทำขวัญเมื่อหลายพันปีมาแล้ว ซึ่งผู้แสดงแต่งตัวปกติเหมือนที่แต่งกายในชีวิตประจำวัน ส่วนจะแต่งแต้มสีสันเพิ่มบ้างด้วยผ้าทอพิเศษย่อมเป็นไปตามถนัดของแต่ละบุคคล (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2563: 280) หมอลำเป็นการแสดงชนิดหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมากของชาวอีสาน โดยการแสดงหมอลำในยุคแรกจะเป็นการขับร้องประกอบการบรรเลงแคน และมีวิวัฒนาการเรื่อยมาโดยปรับตัวตามบริบทและความต้องการของสังคม ซึ่งในปัจจุบันการแสดงหมอลำแบ่งได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) หมอลำพื้นหรือหมอลำเรื่อง 2) หมอลำกลอน 3) หมอลำหมู่ 4) หมอลำเพลิน 5) หมอลำพิธีกรรมหรือลำผีฟ้า และ 6) หมอลำชิง โดยหมอลำแต่ละประเภทมีรายละเอียดในการแสดงที่แตกต่างกัน

หมอลำกลอนเป็นหมอลำคู่ เดิมระหว่างชาย-ชาย แต่ปัจจุบันเป็นชาย-หญิงลำโต้ตอบกันในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งนิทานด้วย หมอลำแต่ละฝ่ายจะมีหมอแคนประจำตัวแต่ละคน เพลงที่ใช้ประกอบ เช่น ลายสุดสะแนน ลายไ้ซ่าย นิยมเล่นกัน 3 ทางคือ 1) ลำโจทย-ลำแก้ คือ ลำโต้ตอบของหมอลำฝ่ายชาย-หญิง เพื่อลองปัญญาโวหารกัน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาธรรม การเมืองหรือความรอบรู้ต่าง ๆ 2) ลำชิงคู่ ประกอบด้วยหมอลำฝ่ายชาย 2 และฝ่ายหญิง 1 ฝ่ายชายจะแสดงฝีมือในการเกี่ยวฝ่ายหญิง ซึ่งไหวพริบกันเพื่อจะให้ฝ่ายหญิงมีใจรักใคร่ 3) ลำเกี่ยว คือ ลำเกี่ยวระหว่างหนุ่มสาว โดยนำคำผญาพื้นบ้านมาร้องลำด้วยในช่วงดึกมักจะร้องลำโวหารเชิงหยาบโลน และผู้ฟังอาจจะมีส่วนในการเล่นด้วย คือร้องเสริมมาจากข้างเวทีเรียก “สอย” (สิปวิชัย กิ่งแก้ว, 2559: 35)

เมื่อก้าวถึงหมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักทั่วไปในจังหวัดอุดรธาณีนั้น หมอลำสุมนหาธาตุทองเป็นหมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในด้านการลำกลอนเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี โดยหมอลำสุมนหาธาตุทองเริ่มเรียนกลอนลำกับอาจารย์สำนวน ชัยชนะตั้งแต่อายุเพียง 10 ปี เริ่มแสดงหมอลำครั้งแรกที่สำนักงานหมอลำสำนวน ชัยชนะเมื่อปี พ.ศ. 2520 ซึ่งขณะนั้นอายุเพียง 17 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 หมอลำสุมนหาธาตุทองได้ก่อตั้งสำนักงานหมอลำสุมนหาธาตุทอง ขึ้นที่จังหวัดอุดรธานี เพื่อรับงานแสดงด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังฝึกหัดด้านการลำให้แก่ผู้ที่สนใจ ปัจจุบันหมอลำสุมนหาธาตุทองมี ลูกศิษย์หมอลำประมาณ 50 คน เช่น หมอลำนันทะพัฒน์ ธาตุทอง หมอลำกีฬ จิราภา ธาตุทอง หมอลำหมีว ปันดดา ธาตุทอง หมอลำเอมมิกา ธาตุทอง หมอลำอรสา ธาตุทอง หมอลำจอมเทพ พันแสน หมอลำไก่อ กนกพล พันแสน หมอลำบอล ธีรชัย พันแสน เป็นต้น

หมอลำสุมนหาธาตุทองเคยส่งลูกศิษย์เข้าประกวดหมอลำกลอนลำย้อนยุค และได้รับรางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทานพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทประชาชนทั่วไป เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2559 ณ ลานกิจกรรมวัดโนนสว่าง ตำบลหมากหญ้า อำเภอนองวัวหอ จังหวัดอุดรธานี โดยการประกวดในครั้งนี้เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ได้แก่

สำนักงานจังหวัดอุดรธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และวัดโนนสว่าง ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ตามโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน เถลิงพระเกียรติพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันประสูติ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งผู้เข้าร่วมจะต้องทำการแสดงกลอนบังคับ ได้แก่ กลอนสี่ส้าน วัฒนธรรมประเพณี และกลอนเกี่ยวกับพระราชวงศ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทองที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทประชาชนทั่วไป ถ้วยพระราชทานพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา กลอนลำ คำร้องกลอนลำ ทำนองที่ใช้ในการลำ สำเนียงในการลำ และลักษณะการฟ้อน โดยบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการศึกษาระบบการถ่ายทอดกลอนลำย้อนยุค กรณีศึกษาหมอลำสุมนหา ธาตุทอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทองที่ชนะเลิศในการประกวดหมอลำกลอนย้อนยุค ถ้วยพระราชทานพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องการสังเคราะห์กลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวดหมอลำกลอนย้อนยุค ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการศึกษากลอนลำย้อนยุค กรณีศึกษา หมอลำสุมนหา ธาตุทอง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปลงด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราต่าง ๆ ตลอดจนออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุป และนำเสนอผลการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษากลอนลำย้อนยุคของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวด ปี พ.ศ. 2559 ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ เนื้อหากลอนลำ คำร้องกลอนลำ ทำนองที่ใช้ในการลำ สำเนียงในการลำ และลักษณะการฟ้อน

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามที่สำนักงานหมอลำสุมนหา ธาตุทอง เลขที่ 7-8-8/1 ถนนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 41000

2. เครื่องมือในการทำวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามได้อย่างอิสระ

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 กำหนดหัวข้อการศึกษาและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลออนไลน์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อทราบถึงข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติของบุคคล วิธีการถ่ายทอดกลอนลำ และกลอนลำที่ชนะเลิศในการประกวด โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึก เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาคเคลื่อนไหว และสมุดจดบันทึก

3.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากการเก็บรวบรวมมาจัดเรียงให้เป็นหมวดหมู่ จัดประเด็นและเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยเป็น 5 บทด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษากลอนลำย้อนยุคของคณะหมอลำสุมนทนา ธาตุทองในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหากลอนลำ คำร้องกลอนลำ ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ สำเนียงของกลอนลำ และลักษณะการฟ้อน ผลการวิจัยพบว่า กลอนที่ชนะเลิศในการประกวดประกอบไปด้วยทั้งหมด 6 กลอน หมอลำฝ่ายชายทำการแสดง 3 กลอน คือ กลอนถวายครู กลอนเทิดพระเกียรติ และกลอนเตี้ยพระคุณแม่ หมอลำฝ่ายหญิงทำการแสดง 3 กลอน คือ กลอนถวายครู กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุ และกลอนเดินดง โดยแต่ละกลอนมีรายละเอียดดังนี้

การประกวดหมอลำกลอนลำย้อนยุค

(ซ้ายไปขวา; หมอแคนบัวทอง ผาจวง หมอลำนันทะพัฒน์ ธาตุทอง และหมอลำเลิศนภา ธาตุทอง)

ที่มา: (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี, 2564, ออนไลน์)

1. กลอนถวายครู (หมอลำฝ่ายชาย)

กลอนถวายครูเป็นกลอนที่หมอลำทุกคนจะทำการแสดงเป็นลำดับแรกก่อนที่จะทำการแสดงกลอนอื่น ๆ ต่อไป สำหรับเนื้อหาของกลอนถวายครูจะกล่าวถึงการขอพรเพื่อให้การแสดงราบรื่นจากพระรัตนตรัย บิดาและมารดา สิ่งศักดิ์ที่ตนเองนับถือ ครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในการลำให้กับผู้ลำ

โครงสร้างของกลอนถวายครูประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ กลอนเกริ่น และกลอนเญ้น (กลอนที่ใช้บรรยายเนื้อหา) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เนื้อหากลอนลำ เนื้อหากลอนถวายครูในช่วงเกริ่นนำกล่าวถึงการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ในภัททกัป พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ และคุณงามความดีให้มาปกป้องรักษาตัวผู้ลำ จากนั้นจึงกล่าวขอพรจากครูบาอาจารย์ให้กับตัวผู้ลำ เพื่อให้การแสดงในครั้งนี้ผ่านไปอย่างราบรื่น ไม่ติดขัดตลอดเวลาที่ลำ

1.2 คำร้องกลอนลำ กลอนถวายครูที่ใช้ในการประกวดครั้งนี้ อาจารย์สำนวน ชัยชนะ เป็นผู้ประพันธ์กลอนลำ สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือของหมอลำ สุมณฑา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

(เกริ่น) โอละนอ แล้วสาธุ ๆ ๆ คุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ วา ๆ สันโทโกนา คมะโน กัสสะโปโคตะโม กะจิงวาคุณเฮ้ยคุณคุณบิดาคุณมารดาคุณครูบาอาจารย์สอนคุณคิด คุณทานจงมาปก มาบังจงมากังมาเหลื่อมยามลำไว้ โอยละนอนวนเฮ้ย

หละแมนว่าเดื่อนาย สาธุเดื่อข้าจกนบอบน้อมนี้กำกราบประนมกร ข้าลือนวนานครูสูงองค์ลง เยี่ยม ในคีนนี้สิ่งลำชันแข่ง ข้าขอแต่งยกอ้อยอนี้ไว้ให้หัว ตัวผู้ข้าขอน้อมพระไตรรัตน์ ขอให้ เป็น บัลลังก์มั่งทรงทำชี ปารมะมีนาผู้ชูชายทุกฝ่าย อธิบายให้แล้วแปลช่อนบ่อนถาม นบไปหาทุกก้าคุณเลิศคิดทาน คุณอาจารย์เหนือหัวกราบประนมยอนี้ ผู้เพิ่นสอนศิษย์ให้วิชาดีกล่ากลั่นรไปถึงสวรรค์สะกรรมมาจ้องสิ่งหลัง บ้างเมื่อลำ ขอให้คุณช่วยก้ายามเมื่อลงผาม ยามเมื่อลงสาทาให้เลื่อนไหลไว้วีว มือลีนี้อยอเลิงบ่อได้ขาด ขอให้ ผมฉลาดยามเมื่อลำและร้องครองเค้าอย่าให้เงิน ตกบาดเดินหรือหากว่าบาทพื่อนหรือให้อ่อนเปิดกายให้ สมหมายสมมั่งคั่งความประสงค์ข้า ยามเมื่อขอขาศันตกไปกะให้ครอง ให้คนยังสู้หน้าว่าผมนั้นเฮ็ดงาม คน เดื่อพ่อคนที่มาฟังร้องฟังลำกะให้ชื่น ลำเปิดคั่นอย่าได้มีบ่อนทั้งผู้ฟังนั้นให้จมน้ำ ขอให้ดีทุกก้ายามเมื่อปราลัย ปากความได้ขอให้คนยินดีอย่าลิขมหรือลัม ทางอารมณ์ความเว้าอย่าบกมาเขินขาด ให้ฉลาดยอดเยี่ยมแหลม เลี่ยมลุ่มอัน คนทุกชั้นอย่าได้บ่ยไล่ละขอให้มาชุกจกจ่องงูหนุนค้ำ ลำไปหน้าอย่าโงมาของเก่า อย่าให้โงเกิน เขา ยามเมื่อถามปากกล่าวชี้ให้ถูกปองครองธรรม ตกบาทลำหรือเดินยางเพลินขากล่าว ให้คนชวนนำพร้อมมีน ตาลิมนี้้ง สาธุคุณพระสังข์ ข้าลีนบอบน้อมให้ลำกล่ากว่าเขา (มณฑา ศรีบุญเรือน, 2564: 128)

1.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ กลอนถวายครูใช้ทำนองลำทางสั้น ซึ่งเป็นทำนองเนื้อเต็ม ไม่มีการเอื้อน ยกเว้นเฉพาะช่วงขึ้นต้นของคำกลอนที่ร้องว่า “โอละนอ” ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ขึ้นต้นในการลำของหมอลำกลอน คำร้องแต่ละพยางค์มีความสม่ำเสมอทั้งหมดทั้งกลอน ทำนองลำทางสั้นเป็นทำนองลำของหมอลำพื้นตอนดำเนินเรื่อง เพื่อดำเนินเรื่องราวได้อย่างรวดเร็ว ถือเป็นทำนองหลักของหมอลำกลอน สำหรับทำนองลำทางสั้นนี้ หมอแคนใช้แคนคีย์ซีไมเนอร์ (C Minor) ในการบรรเลงคู่กับหมอลำฝ่ายชาย เนื่องจากเหมาะกับระดับเสียงในการลำของหมอลำฝ่ายชาย โดยหมอแคนจะบรรเลงลายสุดสะแนทางสั้นประกอบการลำกลอนถวายครู

ตัวอย่างลายสุดสะแนทางสั้น

โอ

ดัลช -	- - - ช	- ดัลช	มชลช	มชลช	มชลช	ล มช ร	ล มช ร
ล มช ร	ช ม ร ด	ล ม ร ด	ช ร ช ม	ล ด ร ม	ช ร ม ด	ร ล ด ร	ด ม ร ด
- ล ด ร	ด ล ด ร	- - - -	- - - -	- - - -	- ด ล ช	- - - -	- - - -

ลำ

- - - -	ม ช - ช	- - - -	- ดัลช	ม ร - ช	ม ช - ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร
- - ม ช	- ช - ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร	ม ช ม ช	ล ม - ด	ล ช ม ร	ล ด - ร
- - - ช	ม ช - ช	ม ช ม ช	- ล ช ม	- ช ล ด	- ดัลช	ล ม ช ด	ร ม ด ร
- - ม ช	ร ม ร ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร	ม ช ม ช	ล ม - ด	ล ช ม ร	ล ด - ร
- - - ฟ	ล ช - ม	ด ม ด ร	- ม ช ล	ด ม ร ช	ร ม ช ล	ด ร - ม	ด ม ร ด
- - ม ช	ร ม ร ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร	ม ช ม ช	ล ม - ด	ล ช ม ร	ล ด - ร
- - - ฟ	ล ช - ฟ	ช ฟ ช ล	ช ฟ ม ร	- - ม ด	- ช - ม	- ด ร ม	ร ม ช ร
- - ม ช	ร ม ร ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร	ม ช ม ช	ล ม - ด	ล ช ม ร	ล ด - ร
- - - ฟ	ร ล ช ม	ด ม ด ร	- ม ช ล	ด ฟ ร ฟ	ช ล - ช	ร ร - ม	ด ม ร ด
- - ม ช	ร ม ร ด	ล ด ร ล	ด ม ด ร	- - - ด	ช ล ม ช	ร ม ช ล	ด ม ด ร
ดัลล ด	ล ช - ช	ม ล ช ม	ด ม - ร	- ม ช -	- ช - ม	ช ล ช ม	ด ม - ร

ที่มา: (ภิกขุ ปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2564)

1.4 สำเนียงของกลอนลำ กลอนถวายครูใช้สำเนียงอุบลฯ กล่าวคือเป็นการใช้กลอนล้วนไม่มีคำพูดแทรก มีจังหวะที่ชัดเจน หนักแน่น มั่นคง และสม่ำเสมอ สำเนียงอุบลฯ ถือเป็นต้นแบบของหมอลำกลอน แตกต่างกับสำเนียงขอนแก่นที่คล้ายกับสำเนียงพูด ยากต่อการแบ่งวรรคตอน

1.5 ลักษณะการพ้อง การพ้องในขณะที่กำลังทำการแสดงนั้น ไม่ได้มีแบบแผนตายตัว ผู้ลำจะเรียงทั้งการลำและการพ้องกับครูหมอลำที่ไปขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ จากนั้นผู้ลำแต่ละคนจะประยุกต์การพ้องให้เหมาะกับตนเอง สำหรับการพ้องในกลอนถวายครูตามธรรมเนียมโบราณ ผู้ลำจะต้องยืนพนมมือ เพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ อาจจะโยกหรือย่อน (ย่อเข้า) ตามจังหวะแคนได้เล็กน้อย

2. กลอนเทิดพระเกียรติ (หมอลำฝ่ายชาย)

กลอนเทิดพระเกียรติเป็นกลอนบังคับที่ใช้ในการประกวดหมอลำกลอนย้อนยุค เนื้อหาจะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงสร้างของกลอนเทิดพระเกียรติจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ กลอนเกริ่น และกลอนเนื้อ (กลอนที่ใช้บรรยายเนื้อหา) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 เนื้อหากลอนลำ เนื้อหากลอนกล่าวถึงพระราชกรณียกิจที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งในขณะนั้นดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงห่วงใยใส่พระทัยทุกข์สุขของประชาชนจนทำให้ประชาชนมีความสุขกันถ้วนหน้า

2.2 คำร้องกลอนลำ กลอนเทิดพระเกียรติที่ใช้ในการประกวดนี้ อาจารย์สมประสงค์ ทองคำ เป็นผู้ประพันธ์กลอนลำ สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือของหมอลำ สุมณฑา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

(เกริ่น) ไทยเอ๋ยไทย กะจังวาทไทยทั่วแคว้นแดนแหลมทองพวกน้องพี่ ได้อยู่ดีกินดีด้วยบารมีของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีเมตตาอันแผ่กว้าง ปวงไทยอยู่สบาย... โอ้

ขอเดชะข้าพระพุทธเจ้าขอลงเป็นกลอน อัญชลียอนนบกราบละอองฮองพื้น คั่นแมนขึ้นขัด เบื้ององค์พระทัยจงได้โปรด ยกชะโทษข้าพระพุทธเจ้า สุมณฑาฮ้องแมนส่งพระพร เดียวนี้ทุกขอบขัณฑสีมา แผ่นดินไทย อยู่สบายสำราญสุขโรครภัยบ่อมาใกล้ ได้รับน้ำพระทัยจากองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีนั่นบรรเทาไปทุกพื้นที่ ราษฎรได้อยู่ดีกินดีบ่อมีสิ่งลิเปรียบได้ในพื้นแผ่นดินสุธา น้ำพระทัยล้นฟ้าหาที่เปรียบบ่อมีเหมือน คือประจักษ์แสงเดือนส่องแยงเมืองใต้ พระองค์ปกครองคุ้มคุ้มนิกรพวกบ่าวไพร่ บ่อมีที่ทำกินพระองค์จัดหาให้ทั้งจัวควายกะแจกจ่าย ขยายให้พวกไพร่ฟ้าขยายเชื้อเผ่าพันธุ์

จังวาทไทยเฮานั้นแจ้วสว่างหุดา พัฒนาตัดถนนหนทางเทิงลาดยางเข้าสู่คามบ้าน น้ำบาดาลเท่าไฟฟ้าตามทุ่งไฮ่ทุ่งนาชาวจำดูล่วง พระองค์ขอนำอย่าได้ไปแพ้วไปถางชุมดงดอนป่าไปจำไว้พวกหมู่เฮาเดื่อแม่เดื่อ ให้บอกลูกบอกเต้าป่าเหล่าอย่าไปถาง เช่นไม้ยูงไม้ยางดู่แดงอย่าไปปล้ำ คั่นเฮาทำแนวนับพันโดนลิเป็นทุ่งบ่อมีป่าบ่อมีดงมันลิเกิดแห้งแล้งฝนฟ้าลิบฮา ลิฮื้อดอยากข้าวน้ำลิเป็นทุ่งทะเลทราย พวกคนเฮาลิฮื้อตายคั่นแมนทำลายไม้ พระองค์ท่านเอาใจราษฎรชาวบ้าน ถิ่นธุระกันดารพระองค์ท่านบ่อได้วออยู่เทิงภูเทิงผา บ่อวอไกลวอใกล้พระองค์ได้แมนหล้ามอง...ละว้า แล้วตั้งโรงเรียนสอนลูกหลานของพี่น้องได้มองหล้าแลดู มีฮอดครู ต.ช.ด. มาสอนให้อ่านเป็นเขียนได้ ท้นสมัยเรียนรู้มีครูสอนให้เขียนอ่าน

เด็กน้อยขาดอาหารขาดโปรตีนพระองค์ท่านได้เพิ่มอาหารให้แมนส่งเสริมโครงการนี้ พระองค์ท่านได้เริ่มมาตั้งหลายปีดูแลความสุขทุกตลอดจนทุกวันนี้ พวกติดสินติดหนี้ อนุโลมไว้ทุกอย่าง ฝนบ่อตกกะล่ำได้สร้างฝายทดกันกันน้ำเข้าใส่นา แต่ละปีกะได้แจกเสื้อผ้าไว้ถ้าห่มบ่ดยามหนาว บัดถึงคราวจำเป็นแจกฮอดเงินมาเป็นทุน เดียวนี้เมืองไทยก้าวหน้าอิสานกะอบอุ่น พระองค์ท่านสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชีพไว้มีรายได้คู่สู่คน หนึ่งผลิตภัณฑ์ในตำบลเฮานั้นขายได้ค่านิยมสูง เลี้ยงโคนมเป็นฝูง ๆ ฝูงปลูกยางพารา (มณฑา ศรีบุญเรือน, 2564: 76-77)

2.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ ใช้ทำนองลำลองหรือลำทางยาว ซึ่งเป็นทำนองที่มีการเอื้อนเสียงยาว คำที่ใช้ไม่กระชับมาก เน้นการใช้ลูกคอเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแตกต่างกับทำนองลำทางสั้น สำหรับทำนองลำทางยาวนี้ หมอแคนใช้แคนคีย์ซีไมเนอร์ (C Minor) ในการบรรเลงคู่กับหมอลำฝ่ายชาย หมอแคนจะบรรเลงลายใหญ่ โดยจะบรรเลงตามคำร้องของหมอลำ

ตัวอย่างลายใหญ่

โอ

----	----	----	----	ม ร ม ด	ร ด ม ร	ด ล ร ล	ร ล ท ช
ล ม ล ม	ช ร ม ร	ม ด ม ร	ด ล ร ด	ล ร ล ด	- ร ด ล	- ร - ด	- - - ล

ลมพัดพร้าว

----	--- ล	- ล - ล	--- ม	- - ม ม	- ล - ม	- ม ช ม	ร ม ช ม
- ม ล ม	ช ร ม ด	- ด ร ช	ร ม ช ม	- ม ล ช	- ช ล ม	- ม ท ล	- ล ร ล
- ล ท ช	- ช ล ช	ล ช ล ม	- ม ล ม	ช ร ม ร	- ร ด ร	ม ร ด ร	ร ล ช ม
ช ร ม ด	- ด ร ช	ร ม ช ม	- ล - ม	- ล - ม	- ล ช ม	- ล ช ม	- ม ล ช
- ช ล ม	- ม ร ล	- ล ท ล	- ล ร ล	ท ล ร ล	ท ล ร ล	ท ล ร ล	ท ล ร ล
ท ล ล ล	ล ล ร ล	ล ล ร ล	ร ล ล ช	ล ม ช ม	ช ร ด ร	ม ร ช ร	ม ร ด ร
- ร ด ร	ม ร ด ร	- ร ด ล	- ล ด ร	- ร ด ด	- ด ร ม	- ม ล ม	ช ม ร ม
- ล - ม	- ล - ท	- ล - ร	- ร ด ร	ม ร ด ร	- ร ด ร	ม ร ด ร	ร ล ช ม
ช ร ม ด	- ด ร ช	ร ม ช ม	- ล - ม	- ล ช ม	- ล ช ม	- ล ช ม	- ล ล ล
ช ล ล ม	- ล ล ล	ช ล ล ม	- ม ล ช	- ช ล ม	- ม ท ล	- ล ร ท	- ท ร ท
ร ท ร ท	- ท ร ท	ร ท ร ล	- ล ท ล	ท ล ท ช	- ช ล ช	ล ช ล ด	- ด ร ช
ร ม ช ม	- ล ช ม	ร ม ช ม	- ม ช ม	- ม ช ร	- ร - ร	ด ร ม ร	- ร ด ร
ม ร ด ร	- ร ด ล	ด ร ด ร	ร ล ช ม	ช ร ม ด	- ด ร ช	ร ม ช ม	- ล - ม
- ล - ท	- ล - ร	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ด	- ด ร ช	ร ม ช ม
- ม ช ม	- ม ช ม	- ม ร ม	- ม ช ล	- ล ร ด	ล ด ร ล	- ล ร ด	ล ด ร ล

ที่มา: (ภิกขุ ปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2564)

2.4 สำเนียงของกลอนลำ ใช้สำเนียงอุบลฯ ซึ่งมีท่วงทำนองที่เป็นแบบดั้งเดิม การลำจะเป็นการลำแบบช้า ๆ มีการออกเสียงชัดเจน ถูกอักขระ สามารถเดินกลอนได้ง่าย ผู้ชมสามารถเข้าใจความหมายของกลอนลำได้ทันที

2.5 ลักษณะการพ้อง ผู้ลำจะใช้การพ้องแบบवादชนหรือทำท่าทางตามความหมายของการลำแบบช้า ๆ

3. กลอนเตี้ยพระคุณแม่ (หมอลำฝ่ายชาย)

กลอนเตี้ยเป็นกลอนที่มีจังหวะเร็ว ใช้ในการโต้ตอบระหว่างชายและหญิง เนื้อหาของกลอนเตี้ยมีทั้งเชิงเกี้ยวพาราสีหรือหยอกเย้า แบ่งออกเป็น 4 ทำนอง ได้แก่ เตี้ยธรรมดา เกิดขึ้นก่อนทำนองอื่น ๆ ใช้ภาษาอีสานในการลำ เตี้ยโขง ใช้ภาษาไทยภาคกลางในการลำ เตี้ยพม่า ใช้ภาษาไทยภาคกลางในการลำ และเตี้ยหัวโนนตาล ใช้ภาษาอีสานในการลำ สำหรับกลอนเตี้ยพระคุณแม่กล่าวถึงพระคุณมารดา มีรายละเอียดดังนี้

3.1 เนื้อหาของกลอนลำ เนื้อหาของกลอนลำถึงพระคุณของมารดาเปรียบเสมือนพระพรหมที่คอยอุปถัมภ์ค้ำชูบุตรของตนตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนเติบโตใหญ่ กล่าวคือ มารดามีพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในการดูแลบุตรตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

3.2 คำร้องกลอนลำ กลอนเต้ยพระคุณแม่ที่ใช้ในการประกวดนี้ อาจารย์สำนวน ชัยชนะเป็นผู้ประพันธ์กลอนลำ สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือของหมอลำ สมณชา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

วันนี้ที่มีตัวเราสำนึกเออว่ามาจากไหน เกิดจากอุทรของใครคือผู้ให้ชีวิตเรามา เมื่อครั้งเยาว์วัยใครเคยให้หนุนแนบอุรา น้ำนมหล่อเลี้ยงชีวาจนเติบโตมายังไม่เคยทวง เปรียบได้ละเหมือนพระพรหม เปรียบได้ละเหมือนพระพรหม ให้น้ำให้นมพระคุณใหญ่หลวง ปกป้องโอบกอดทั้งปวง ฝ่าห้วงคอยหวงแม้ตายแทนได้ ลูกพรากจากไกลเหมือนดวงใจขาดไปทั้งดวง วิ่งวอนเทพให้ขุนสรวงศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงปกป้องโอบกอดลมหัวใจสูญสิ้นแม้ยังยินดีข้าให้บ่ห้วงทะเลหลวงสมุทรย่านน้ำ ย่านน้ำไฉย ย่านน้ำ ย่านน้ำ ดิพอองข้าบเพียงลูกคนใดโหดเหี้ยม หลบเหนียมเนรคุณ เปรียบประมาณบ่มีได้ มารวมใจวันนี้คือบุตรที่ดีไหล่อุ่นมาอั่ง รวมพลังดังใจนอบน้อม นอบน้อมโอ้ยนอบน้อม นอบน้อมประนมไหว้นอพระคุณขอทำบุญบูชาเจ้า ลูกขอทำบุญบูชาท่าน (มณฑา ศรีบุญเรือน, 2564: 90)

3.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ ทำนองลำเต้ยเป็นทำนองเนื้อเต็ม ไม่มีการเอื้อน มีจังหวะที่ชัดเจน กลอนเต้ยพระคุณแม่ที่ใช้ในการประกวดครั้งนี้ใช้ทำนองเต้ยพม่า หมอแคนใช้แคนคีย์ซีไมเนอร์ (C Minor) สำหรับบรรเลงคู่กับหมอลำฝ่ายชาย

3.4 สำเนียงของกลอนลำ ใช้สำเนียงอุบลฯ ซึ่งเป็นกลอนล้วน ไม่มีคำพูดแทรกในการลำ ผู้ลำจะต้องลำให้กลมกลืนกับเสียงแคนให้มากที่สุด นอกจากนี้จะต้องออกเสียงให้ชัดเจน หนักแน่น สม่่าเสมอ และมีจังหวะที่ดี

3.5 ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำจะใช้การฟ้อนเกี่ยวระหว่างคู่ลำ โดยฟ้อนวาดแขนและย้อน (ย่อเข้า) ไปตามจังหวะดนตรี

ตัวอย่างลายเต้ยพม่า

----	- ล - ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ช	- ท - ล	- ช - ด	- ร - ม
----	- ล - ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ช	- ท - ล	- ช - ด	- ร - ม
----	- - ม ม	- ล - ช	- ม - ร	- ด - ร	- ล - ด	- ร - ม	- ร - ด
----	- ล - ด	----	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ช - ร	- ร - ร
----	- ล - ร	----	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ด	- ท - ล
----	- ล - ร	----	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ด	- ท - ล
----	- ล - ร	----	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ด	- ท - ล
- - พลซ	- ล - ท	- ร - ด	- ท - ล				

ที่มา: (สปีปวิชญ์ กิ่งแก้ว, 2559: 30)

4. กลอนถวายครู (หมอลำฝ่ายหญิง)

กลอนถวายครูของหมอลำฝ่ายหญิงนี้ มีลักษณะและความมุ่งหมายเหมือนกันกับกลอนถวายครูหมอลำฝ่ายชาย กล่าวคือ กลอนถวายครูจะทำการแสดงลำดับแรกเช่นเดียวกัน เพียงแต่คำร้องกลอนลำจะแตกต่างกับกลอนถวายครูของหมอลำฝ่ายชาย โครงสร้างของกลอนถวายครูประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ กลอนเกริ่น และกลอนเฐื่อน (กลอนที่ใช้บรรยายเนื้อหา) มีรายละเอียดดังนี้

4.1 เนื้อหากกลอนลำ เนื้อหากกลอนกล่าวถึงคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ จากนั้นกล่าวขอพรให้การแสดงราบรื่น

4.2 คำร้องกลอนลำ กลอนถวายครูที่ใช้ในการประกวดนี้ หมอลำเลิศนภาได้รับการถ่ายทอดมาจากแม่ครูบุญช่วง เด่นดวง สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือของหมอลำเลิศนภา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

(เกริ่น) โอละนอ สาธุ ๆ ๆ คุณพุทธรัตนัง ธรรมรัตนัง สังฆรัตนัง คุณแก้วสามประการ อันตรายอย่าได้มีมาพาล มารเอยมารอย่าได้มีมาผจญ ขอให้คุณทั้งสามพร้อมด้วยคุณบิดามารดาคุณครูบาอาจารย์ทั้งคุณคิลคุณทาน จงมาปกมาบังจงมาคุ้ม มาเหลี่ยมยามลำไว้ โอละน้อ พระคุณเอย

แม่นว่านนายสาธุเด้อ ขำขอยกมือน้อมคุณครูทุกเหล่า นันคุณพ่อคุณพระพุทเจ้าจงมาค้า เลื่อมงำ คุณพระสงฆ์กาโธนอ ธรรมพร้อมธรรมนิครุฑนาค หากฉันผิดพลาดปลั่งจงมาขึ้นชอยชู คุณครูท่านอาจารย์ผู้สอนสั่ง มือนี้หว้งโต้แย้งให้แข็งขึ้นสิ้นเขา ออกปากว่าให้มีผู้เกรงขาม เขาลิถามหรือทักอย่าได้มีเพลอปั้ง อีกอย่างหนึ่งหว้งลิตัดหัวรู้ตามครูผู้สอนสั่ง คายได้ยกขึ้นตั้งอย่าหวังหน้าทำหนี เกิดชาตินี้ชีวิตคือความฝัน ความสำคัญคือเงินตราคนอันางขอลู้ ครูเอยครูขอย่าหนีไกลข้าง ทางวิชาอาคมให้มันลัมเป็นล่าว เป็นล่าวให้มันลัมเป็นล่าว ให้มาจับผู้จ้องน้าวชาขายแกว่งวี ณ.บัดนี้ลือมอ่านคุณครู สาธุเด้อครูหลวงนังเกล้าครูเค้านิ่งหัว ก้าฝ่ายขวาให้ถือดาวตามกล้า ก้าฝ่ายหน้าให้ถือเมขลา ก้าฝ่ายตาให้ถือกวยงกแก้ว ผู้ข้าล้าแล้วขึ้นสู่ห้วงนาง ทางขวาซ้ายมือฟ้อนแอ่น ฟังเสียงแคนเป่าจันให้ผ่นผ่ายเป็นลง ผากอยู่ซิงเห็นบ่ผามมา ๆ เทวดาอาฮักคักแท้ได้มาแล้ว มาเป็นแถวตั้งว่ามาเป็นปุมเบ็ง เพิ่นมานำกันอ้อจุ่มชุมใหญ่ เด้อครูเด้อมาเด้อเทพท่อนให้มาลงเล่นค่วงปาง อยากขี่ช้างกะสิแต่งตัวฮับ กับสุราเคยกินถิ่นสถานเนายัง มีทั้งขวยมีทั้งผ้าแพร วาผ้าผ่อน นำสะออนแท้ ๆ มาแม่ลืออยู่หยัง ยาม ๆ ย้วยเบ็งผามอ่วยลงมา โทงสิงาสีเขียวเที่ยวพเนตอนท้ายลีลา้ายเชิญพระองค์ลงแท่น มาถึงแดนค่วงคุ่มชุมกว้างผ่องผาม มือนีละมือนีผู้ข้าว่างหัวคิดอิทธิพล เด้อคุณพ่อจงบันดลหัวใจให้เลื่อนไหลคือน้ำ ตามฉันล้ากะโอน้อมมานี้สมที่ม่วนไว่ก่อน พนมกลอนใส่ท่านผู้ล้าฮ้องแข่งขัน ว่าท่อนันลือน้อมแน่มแนมนำ ผู้แนมน่านกกะผ่องแนมนำชู หนูอินางน้องแนมนำแนมนำ ผีหมอลำบ่จ้องมองได้กะลางตาม ยามนั้นละยามศุภฤกษ์ล้าเบยเบิกราศรี บ่าวผู้ดีควรคิดฮั้นตรองลงไว้ เอื้องโล่ผ้าหนูขอลาพ่อแม่ ๆ ทั้งเฒ่าแก่พื่อน้องละมวลพร้อมพร้ากัน พร้ากันละมวลพร้อมพร้ากัน (เลิศนภา สิงห์วงศ์, 2564: 60-63)

4.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ ใช้ทำนองลำทางสั้นเหมือนกับกลอนถวายครูของหมอลำฝ่ายชาย ส่วนทำนองลำทางสั้นของหมอลำฝ่ายหญิงนี้ หมอแคนใช้แคนคีย์จีไมเนอร์ (G Minor) ในการบรรเลง

เนื่องจากเหมาะสมกับระดับเสียงในการลำของหมอลำฝ่ายหญิง และหมอแคนจะบรรเลงลายสุดสะแนนทางขึ้น ประกอบการลำกลอน

4.4 สำเนียงของกลอนลำ ใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง โดยสำเนียงอุบลฯ ครึ่งเป็นสำเนียงเฉพาะของหมอลำเลิศสนา โดยหมอลำเลิศสนาได้นำเทคนิคการลำมาจากหมอลำบุญช่วง เด่นดวง และหมอลำสุมนหา ธาตุทอง มาผสมผสานกันและปรับเป็นแบบฉบับของตัวเองของตัวหมอลำเลิศสนา การลำสำเนียงอุบลฯ ครึ่งจะมีลักษณะการออกเสียงสำเนียงภาษาที่เหมือนกันกับการลำสำเนียงอุบลฯ แต่จะมีจังหวะที่มีความเร็วกว่าคล้ายกับการลำในสำเนียงขอนแก่น

4.5 ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำจะต้องยืนพนมมือนึง ๆ เพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ อาจจะใช้โยกหรือย่อน (ย่อเข้า) ตามจังหวะแคนได้เล็กน้อย

5. กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุ (หมอลำฝ่ายหญิง)

กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุเป็นกลอนที่กล่าวถึงการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ โครงสร้างกลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ กลอนเกริ่นและกลอนเนื้อ (กลอนที่บรรยายเนื้อหา) มีรายละเอียดดังนี้

5.1 เนื้อหากลอนลำ เนื้อหากลอนกล่าวถึงพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน อีกทั้งยังกล่าวถึงการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้แก่เมืองต่าง ๆ ทั้ง 8 เมือง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเครื่องอัฐบริขารของพระพุทธเจ้าที่กระจัดกระจายไปอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ

5.2 คำร้องกลอนลำ กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุนี้ พ่อทองเจริญ ดาเหลาเป็นผู้ประพันธ์สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือของหมอลำเลิศสนา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

องค์เอ๋ยองค์สัพพัญญูเหนือเกล้าพองไทยเฮาส์เสด็จล่วง ประชาชนทางปวงแปดหัวเมืองใหญ่น้อย ได้คายน้อมมัสการขออวยน

(1) นีละพ่อแม่เอ๋ย หลังจากองค์พุทธโธเจ้านิรพานไกลจาก พราหมณ์สัตว์โลกได้ไปเข้าสู่นิพพาน แปดหัวเมืองถิ่นบ้านเท่าทั่วชนบท พวกกันแสนรันทดห้วงอาลัยท่าน มะกุกกันเป็นฐานเจดีย์สถานที่ บ่อนจุตสมพระมุนีเฝ้ายัง องค์พุทธเจ้าคนเศร้าทั่วแดน ทุกเขตแคว้นเท่าทั่วหัวเมือง พวกกันไหลนองเนืองนมัสการวานน้อม พวกกันมาโสมต้อมมะกุกกันพื้นที่ เห็นเจดีย์สูงเสียดฟ้าสถิตาตั้งตระหง่านตา กัสปะกะบ่อข้าองค์เอกอรหันต์ พอดิตามมาทันก่อนเตโชไหม้ กะเลยยกมือไหว้ขอขมาลาโทษ ขอให้โปรดผู้ข้าผู้มาช้ากว่าไผ เพราะว่าตอนนั้นได้อยู่ในป่าบำเพ็ญ ความจำเป็นเดินทางย่างไกลกะเลยช้า ขอให้บาทาท่านดลบันดาลออกมาก่อน ผู้ข้าขอวิงวอนประนมกรกราบไว้ปลายเท้าจั่วลิหนี่ ว่าท่อนี้พระองค์ปอนพระบาทา ผ้าภูษาพันศพห้าร้อยผืนกะเลยพัน บ่อทันदनคั้นเข้าปอกติคือเก่า กัสปะกราบเท้าหลุดคั้นเข้าดังเดิม ธาตุเตโชเลยเริ่มเผา มุ่นเป็นจุล เป็นเพราะบุญบารมีสร้างสมโสมเฝ้า ผูกมัลลิกษัตริย์เจ้าหัวเมืองทางแปด มือนั้นเด้อบ้อมีผนบ้อมีแดด วิสาขามาตพร้อมดาวล้อมหน่วยพระจันทร์ แสนรำพัน

(2) รัศมีฮ้อยชั้นแสงฮ่งผดุงศรี พระมุนีโคดมสู่นิพานเมืองฟ้า เทวดาชุมช้องตักลงฮ้องปาว ชาว กษัตริย์ไพร่ฟ้ามาห่มไพนัน เจ็ดราตรีล่วงต้นยันฮ้องอรุณศรี ถูกอัฐิวรกายมุ่นหลายไฟไหม้ อัครรรยแต่ผ้าไหม พันยั้งวรกายท่นบ่อเผาผลาญยังอยู่ อัครรรย่นอหมู่แต่สารีระธาตุเจ้าไฟไหม้ไหม้ไหม้ อรหันต์หมอบก้มประนม นอบขุสิกร เห็นกองฟอนไฟเผาแห่งสถิตเจ้า อรหันต์มาเต้าเนากันทุกฝ่าย อยู่ที่เมืองปาวายพวกพระสงฆ์ แวดล้อมหอมห่มดุ่มด้อม ได้เจ็ดวันเตรียมพร้อมแจกจ่ายพระสารี มีสิบกทษนานทองขนาดกลางถึงน้อย เป็นสิบลอยงามเหลื่อมมรกตเขียวอ่อน อยู่เป็นวรรคเป็นตอนทั้งหัวกลางระหว่างท้ายปลายเท้าเผ่าผม เรียก บรมพระเจ้าสารีระธาตุศาสดา เป็นมหาบุรุษหน่อพุทโธเฮาหนี โทนะพราหมณ์คนซี้บการแจกแบ่ง แปรหัว เมืองทุกแห่งแปดกษัตริย์เชื้อเจ้าคอยถ้ำรับเอา หนึ่งบอกเจ้าเมืองเก๋าราชคฤห์ สองกบิลพัสด์ชัดเจนเห็นแจ้ง สามไปแขวงโขงถ้ำอัลกัปะคือหน้าที สี่เมืองรามคาเมแห่งเอาตูกพระเจ้าไปไหว้หลังไหล ห้าบอกไว้เมืองเว ทะทึปะกะ มาอัญเชิญพระบรมม้วนหมระมพื่อน หกเดื่อพ่อเมืองปาวายคนปอนตอนเผาจุดจี เจ็ดเมืองไพ สาสีได้สารีระธาตุแล้วป่านแก้วหน่วยมณี นอกจากนี้เมืองใหญ่คนหลาย แปรกุนิการายณ์ก่ายกองนองล้น คน กะมาซอช้องตักลงแห่นแห่ ส่วนว่าแว่วบักแกงโทนะ พราหมณ์เสี่ยงไว้ในเกล้าระหว่างผม พระอินทราเลยก้ม จอบเบ้งตาพิพย์ กะเลยหยิบติดมือขึ้นเมื่อเมืองฟ้า พระอุณาหินนั้นอยู่เทิงบนสุทธาวาส กระตูกไหปลาร้า อยู่เทิงฟ้าหมู่พรหม พระเขี้ยวแก้วถูกตัมเอาไปจากมวยผม พระอินทราเอาสู่ดาวดิงฟ้า พระมหินธิราอรหัน ตาเจ้าเลยขอเอาคืนที ได้สองร้อยแปดสิบแปดชั่วปีแต่อยู่เทิงฟ้าจั่งมายังพุทธุภูมิ เดียวนี้คนหอมห่มอยู่เกาะ ใหญ่ศรีลังกา ได้บูชาพุทธุคุณกระทั้งปูนปานนี้ แช่วเบี้ยงซ้ายนี้ดีเสด็จหนีไปก้ำเมืองคันธาราราช แคลสเมียทุก มือลือล้าล้ากัน แช่วเบี้ยงซ้ายช่วงล่างตกระหว่างศรีลังกา คนบูชาชาวพุทธุหน่อพระธรรมนำพร้อม ส่วน แช่วหลอมทางซ้ายยายไปนาคราช ธาตุอังคารพระเจ้าคือเชื้อเชื้อไฟ แม่่นพระราชาไทเฮาไปปาปิผลวัน จู ไว้ในเจดีย์ที่บูชาไหว้ ทะนานทองตวงนั้นครวปันกันสารีระธาตุ โทนะพราหมณ์บอกให้ขอไว้เครื่องตวง เพราะว่าคิดต่อแว่วพระอินทร์เล่าเอาหนี เสี่ยงไว้ในมวยผมหลดบ่อเห็นเย็นจ้อย ผ้ารัดแวนนั้นอยู่แดนเขา คล้อยปาดาริบุตรสุดที่ บาทรไล่ขำนั้นดีเกาะรังกาอยู่ยังฟังแล้วให้อ้อเอาบุญของเขา

(3) ผ้าซุบสงฆ์องค์พระพุทธุเจ้าอยู่เมืองเก๋าปัญจารัฐ จัดเป็นของมงคลเครื่องบริหารเจ้า ผ้า จีวรสีเคร้าจำเอาอิพ้อใหญ่ อยู่ในเมืองภทิยะวิไลยจนกระทั้งทุกมือลือล้าล้ากัน สมุกเหล็กไฟนั้นมาลือว่าอรนี อยู่เมืองไพโรสารีที่ไกลกันเย็น ส่วนมิดโกนผมนั้นอินทะปิดเนาอยู่ จำบังหนั่งนึ่งปออยู่คันธาระรัฐพุนคุณนั้นจื่อ เอา ถลกบาตรของพระพุทธุเจ้าเครื่องปูลาดบรรทม ลูกกระดานสีทองค่องบาทาท่าน เนออยู่เค้งบ้านอุสิระ ความก้ามปอน ส่วนเสาเชิงตะกอนโมริยะประเทศโนนโดนแล้วแต่นาน จุพามนิบรมท่านเนาอยู่ดาวดิงส์ มี มหาพรหมรักษาเอาไว้ ผ้าทรงนั่งเสด็จไปบนสวรรค์ชั้นฟ้าพรมารักษาอยู่ บูชาแทนพระเจ้าบ่อมีเคร้าเก๋าหมอง ทะนานทองว่านนั้นตวงพระธาตุสารี อยู่กุนิการายณ์แผ่ผายยายไว้ ให้ฝูงคนได้กราบไหว้แทนพระองค์ทรงอยู่ แม่่นลิมู่ลวงแล้วพระธรรมเจ้าบ่อเก๋าหมองไลฮอง ๆ (เลิคนภา สิ่งหวังค์, 2564: 48-51)

5.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ ใช้ทำนองลำทางยาว ซึ่งเป็นทำนองที่มีจังหวะช้าและมีการ เอื้อนเป็นส่วนใหญ่ ทำนองลำทางยาว หมอแคนใช้แคนคีย์จีไมเนอร์ (G Minor) ในการบรรเลงคู่กับหมอลำ ฝ่ายหญิง และหมอแคนจะบรรเลงลายใหญ่ประกอบการลำกลอน

5.4 สำเนียงของกลอนลำ ทำนองลำทางยาวจะใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง การลำจะใช้แคนลายใหญ่แตกต่างกับสำเนียงขอนแก่นที่ใช้แคนลายน้อย ซึ่งเป็นคีย์เดียวกันกับการลำหย่าว นอกจากนี้การลำทางยาวของสำเนียงอุบลฯ ครึ่งจะใช้เฉพาะภาษาอีสานเท่านั้น ไม่มีการใช้ภาษาไทยในการลำ

5.5 ลักษณะการพ้อง ผู้ลำจะใช้การพ้องแบบวาดแขนหรือทำท่าทางตามความหมายของการลำแบบซ้ำ ๆ

6. กลอนเดินดง (หมอลำฝ่ายหญิง)

6.1 เนื้อหาของกลอนลำ เนื้อหากลอนบรรยายถึงการเดินทางของผู้ลำที่ต้องเดินทางผ่านป่าพบเจอสิ่งต่าง ๆ จึงนำสิ่งต่าง ๆ ที่พบเจอมาบรรยายเป็นเรื่องราวให้กับผู้ฟังได้รับรู้ ซึ่งในสมัยก่อนการเดินทางจะสัญจรไปมาด้วยการเดินเท้า

6.2 คำร้องกลอนลำ กลอนลำนี้หมอลำเลิศสนาได้รับสืบทอดจากแม่ครูบุญช่วง เด่นดวง สำหรับคำร้องที่ปรากฏในบทความนี้ยึดตามแบบจากบันทึกลายมือกลอนลำของหมอลำเลิศสนา ธาตุทอง มีรายละเอียดดังนี้

ละเมื่อนอนนายคนพอครวแล้วเดินดงคืนป่า อุปมาใส่เรื่องนิทานท้าวขาวสาร พลัดพรากบ้านเดินผ่านไพรขวาง ปวงหมอลำเที่ยวดงเดินคืน ลำทางสั้นไปเชิญเดินเขากล่าว เตอผู้นำขาวขอมาลำร้องใส่แคน ดินเหยียบแป้นแคนเป่าลำลับ ยอมมือแพนแว่นระหวายทางพ้อง ทางกลอนนั้นประพันธ์เป็นคนแต่ง แสดงให้พี่น้องลำร้องม่วนเพลิน แสนยากเย็นเดินอยู่ในวง คำว่าเดินดงชกแต่จาเป็นเรื่อง สำเนียงนั้นเจ้าฟังกันบันม่วน เตอผู้ทุกขะยากเย็นเวียนเข้าป่าหนา ชมมาลาดิฉันรำเรงใจ กะยามเมื่อร้องเพลงไทย หัวใจฉันเพลิน เดินดงเข้าไปเขาหอมหลายหอม ผู้หอมมีดอกไม้ลมต้องกลั่นอาย คิดฮอดอ้ายบายดอกขึ้นมาดม ชมมาลาจูบแก้มต่างแก้ม คันหักแซมเกล้าไยกรรมกร์ซ้อนกบ เตอทุหลายไปแตกช่อกอ้งต่างสีชมดอกนั้นแล้วมาชมดอกนี้ ๆ จิตวิใจวอน คือตั้งทอนมาพบไปดอกกวางกลางด้าว ถึงคราวแล้วบทเพลงร้องแอ่ว คันดูทองแถวตามป่าพนาวัน ๆ เลิศนางชมดวงจันทร์ผันถึงแก้วตา โสภาร้อมใจตรอมทอมท้อ คุยไผ่นอนจากน้องมองไม้ไผ่เขา เป็ดปองเป่าเค้าคั่นคนาสัตว์ คือตั้งตนเหลียวลัดผ่านพงชงด้าว ถึงคราวแล้วเวลากลับต่าง ออกจากดงด้านด้าว ทั้งฟ้าวห้วงหลัง ห่วงหลังไปทางฟ้าวห้วงหลัง (เลิศสนา สิงหวงศ์, 2564: 7-8)

6.3 ทำนองที่ใช้ประกอบกลอนลำ ใช้ทำนองลำทางสั้นซึ่งเป็นทำนองที่มีการออกเสียง จังหวะและดนตรีเหมือนกลอนถวญครุ แตกต่างกันเพียงเนื้อหาและอารมณ์ของกลอนลำเท่านั้น สำหรับทำนองลำทางสั้น หมอแคนจะใช้แคนคีย์จีไมเนอร์ (G Minor) ในการบรรเลงคู่กับหมอลำฝ่ายหญิง โดยจะใช้แคนบรรเลงลายสุดสะแนนทางสั้นประกอบการลำกลอน

6.4 สำเนียงของกลอนลำ ใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง เหมือนกลอนถวญครุ แต่ผู้ลำสามารถเพิ่มเทคนิคการลำต่าง ๆ ในกลอนลำได้ เช่น การสับคำลำ (การเพิ่มเนื้อร้อง) สับจังหวะของกลอนลำ (การเปลี่ยนจังหวะ (Time signature)) อีกทั้งยังเพิ่มความเร็วในการลำได้อย่างอิสระ

6.5 ลักษณะการพ้อง มีลักษณะคล้ายกับการพ้องของกลอนลำเต้ย คือ ผู้ลำจะใช้การพ้องวาดแขนตามความหมายของการลำ มือไม่จีบ เดินย่อไปตามจังหวะแคน

กลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวดหมอลำย้อนยุค ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทประชาชนทั่วไป มีทั้งหมด 6 กลอน แบ่งลำดับการแสดงได้ดังนี้

หมอลำฝ่ายชายทำการแสดง 3 กลอน ได้แก่ 1) กลอนถวายครู เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวกับการขอพรให้ประสบความสำเร็จในการแสดง กลอนถวายครูเป็นทำนองลำทางสั้นใช้ลายสุดสะพานทางสั้นบรรเลงประกอบการลำ การลำจะใช้สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำจะยืนพนมมือ 2) กลอนเทิดพระเกียรติ เนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กลอนเทิดพระเกียรติเป็นทำนองลำทางยาวใช้ลายใหญ่บรรเลงประกอบการลำ การลำจะใช้สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำใช้การฟ้อนแบบวาดแขน และ 3) กลอนเต้ยพระคุณแม่ เนื้อหาเกี่ยวกับพระคุณของแม่ผู้ให้กำเนิด กลอนเต้ยพระคุณแม่เป็นทำนองลำเต้ยใช้เต้ยพม่าบรรเลงประกอบการลำ การลำจะใช้สำเนียงอุบลฯ ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำใช้การฟ้อนเกี่ยวระหว่างคู่ลำ

หมอลำฝ่ายหญิงทำการแสดง 3 กลอน ได้แก่ 1) กลอนถวายครู เนื้อหาเกี่ยวกับการขอพรให้การแสดงราบรื่น กลอนถวายครูเป็นทำนองลำทางสั้นใช้ลายสุดสะพานทางสั้นบรรเลงประกอบการลำ การลำใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำจะยืนพนมมือ 2) กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุ เนื้อหาเกี่ยวกับการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า กลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุเป็นทำนองลำทางยาวใช้ลายใหญ่บรรเลงประกอบการลำ การลำจะใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำใช้การฟ้อนแบบวาดแขน และ 3) กลอนเดินดง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางของผู้ลำ กลอนเดินดงเป็นทำนองลำทางสั้นใช้ลายสุดสะพานทางสั้นบรรเลงประกอบการลำ การลำจะใช้สำเนียงอุบลฯ ครึ่ง ลักษณะการฟ้อน ผู้ลำใช้การฟ้อนเกี่ยวระหว่างคู่ลำ

อภิปรายผล

การสังเคราะห์กลอนลำของคณะหมอลำสุมนหา ธาตุทอง รางวัลชนะเลิศในการประกวดหมอลำย้อนยุค ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยใดแต่มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายสรุปได้ดังนี้

ลายที่ใช้บรรเลงประกอบการลำมีทั้งหมด 3 ลายจากกลอนลำที่ใช้ในการประกวดทั้งหมด 6 กลอน คือ 1) ลายสุดสะพานทางสั้นใช้บรรเลงประกอบการลำกลอนถวายครูทั้งฝ่ายชาย - ฝ่ายหญิง และกลอนเดินดง ซึ่งกลอนลำทั้ง 3 กลอนนี้เป็นทำนองลำทางสั้น นอกจากลายสุดสะพานทางสั้นที่ใช้ประกอบการลำทางสั้นแล้ว ยังมีการใช้ลายอื่น ๆ เช่น ลายโป้ซ่าย ลายติดสุด เป็นต้น มาบรรเลงประกอบการลำได้เช่นเดียวกันแต่ต้องคำนึงถึงระดับเสียงของหมอลำเป็นหลักด้วย 2) ลายใหญ่ใช้บรรเลงประกอบการลำกลอนเทิดพระเกียรติและกลอนหัวเมืองแบ่งบรมสารีริกธาตุ ซึ่งทั้ง 2 กลอนลำนี้เป็นทำนองลำทางยาว และ 3) เต้ยพม่าใช้บรรเลงประกอบการลำกลอนเต้ยพระคุณแม่ เป็นทำนองลำเต้ย

สำเนียงในการลำที่ใช้สำหรับการลำทั้ง 6 กลอนนั้น พบเพียง 2 สำเนียง คือ สำเนียงอุบลฯ และสำเนียงอุบลฯ ครึ่ง โดยทั้ง 2 สำเนียงนี้มีความแตกต่างกัน 2 ประการ คือ จังหวะในการลำและการออก

เสียง กล่าวคือ สำเนียงอุบลฯ เป็นสำเนียงที่มีจังหวะที่หนักแน่น เน้นการออกเสียงชัดเจน ส่วนสำเนียงอุบลฯ ครั้งนั้น เป็นสำเนียงที่หมอลำเลิศสนาได้ผสมผสานระหว่างสำเนียงอุบลฯ และสำเนียงขอนแก่นให้เป็นสำเนียงเฉพาะในแบบตนเอง การลำในสำเนียงอุบลฯ ครั้งจะออกเสียงชัดเจนเหมือนสำเนียงอุบลฯ แต่จังหวะจะเร็วเหมือนการลำในสำเนียงขอนแก่น

การประกวดหมอลำกลอนย้อนยุค ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทประชาชนทั่วไป มีเหตุปัจจัยหลายประการที่ช่วยส่งเสริมให้คณะหมอลำสุมนทา ธาตุทองได้รับรางวัลชนะเลิศ ประการแรก คือ ประสบการณ์ในการแสดงหมอลำของหมอลำสุมนทาที่มีมากกว่า 50 ปี ส่งผลให้หมอลำสุมนทามีความเชี่ยวชาญในการลำและสามารถถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ได้เป็นอย่างดี ประการที่สอง คือ ตัวผู้ลำที่เข้าร่วมประกวดจะต้องเคยผ่านการแสดงกลอนลำจนมีความชำนาญในการลำ และประการที่สาม คือ หมอแคนที่ร่วมทำการแสดงจะต้องมีความคุ้นเคยและเข้าใจหมอลำจังหวะและลีลาในการแสดงของหมอลำเป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะต้องผ่านการฝึกซ้อมระหว่างหมอลำกับหมอแคนจนเกิดความชำนาญ

การแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคในปัจจุบันหาชมได้ยาก เนื่องจากผู้ฟังนิยมการแสดงหมอลำซึ่งมากกว่าส่งผลให้ผู้ลำเลือกที่จะทำการแสดงหมอลำซึ่งมากกว่าหมอลำกลอน ซึ่งในอนาคตหากหน่วยงานภาครัฐยังขาดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม อาจส่งผลให้หมอลำกลอนค่อย ๆ สูญหายไปทีละเล็กละน้อย แต่สำนักงานหมอลำสุมนทา ธาตุทอง นั้นยังคงมีสืบสานการถ่ายทอดกลอนลำย้อนยุคให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจ อีกทั้งสำนักงานหมอลำสุมนทายังคงอนุรักษ์การแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและซาบซึ้งกับวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการประกวดหมอลำกลอนย้อนยุคในครั้งต่อไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงหมอลำกลอนลำย้อนยุค
2. ควรมีการศึกษาการถ่ายทอดกลอนลำย้อนยุค องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการลำ และกลอนลำของหมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงท่านอื่นเพิ่มเติมเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานองค์ความรู้ของกลอนลำย้อนยุคไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง

- ภิกขุ ปิ่นแก้ว. (16 สิงหาคม 2564). สัมภาษณ์. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- มณฑา ศรีบุญเรือน. (2564). กลอนลำของหมอลำสุมนทา ธาตุทอง. บันทึกลายมือ.
- เลิศสนา สิงห์วงศ์. (2564). กลอนลำของหมอลำเลิศสนา ธาตุทอง. บันทึกลายมือ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี. (2564). ประกวดหมอลำกลอน ตามโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์

วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก:

<https://www.facebook.com/Udonculture/photos/a.1438481269701241/1738921069657258/?type=3> เข้าถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2564)

สิปปวิชัย กิ่งแก้ว. (2559). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน-ล้านนา**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2563). **โขน, ละคร, ลิเก, หมอลำ, เพลงลูกทุ่ง มาจากไหน?**. กรุงเทพฯ: นานาแฮก.